

היו עשרה בנים, יטלו עשרה חלקים.

הארץ ליב' בני יעקב?

ואם היה בן עשרים **מכאן ומכאן**, כגון, ראובן שיצא ממצרים בגיל עשרים, והוליד בנים, ונכנסו לארץ אף הם בני עשרים, נוטל חלקו **מכאן ומכאן**. כלומר, אם היו עשרה בנים, יטלו עשרה חלקים בשביל עצמם, וחלק אחד בשביל אביהם (146).

ומתרצת הגמרא: דכתיב, "ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'", ירושה היא לכם מאבותיכם. וליוצאי מצרים קאמר להו.

סימן לרב צלפחד ויוסף איכפל מנשה יחשב (148):

הגמרא דנה בדברי הברייתא שהובאה לעיל: אמר ליה רב פפא לאביי, בשלמא למאן דאמר "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ", היינו דכתיב, "לרב תרבה נחלתו, ולמעט תמעוט נחלתו".

דמשמע, למי שהיה רב ביציאת מצרים, אף על פי שעכשיו נתמעט, תרבו נחלתו, ולאותו שהיה מעט ביציאת מצרים, אף על פי שנתרבה, תמעטו נחלתו.

מוסיף רבי שמעון בן אלעזר: המרגלים, אף שהיו מיוצאי מצרים, לא נטלו חלק בארץ, ויהושע וכלב נטלו את חלקם (147).

מתלוננים ועדת קרח [לקמן יבואר, דמתלוננים שבעדת קרח קאמר, והם החמשים ומאתים איש שבעדת קרח], לא היה להם חלק בארץ. וכמאן דליתנייהו דמי, וזכו כל השבטים בחלקם, כאילו נתחלקה הארץ ליוצאי מצרים בלא מתלוננים.

והבנים של המרגלים והמתלוננים, לא נטלו חלק אביהם, אלא נטלו בזכות אבי אביהן, ובזכות אבי אמותיהן, אם לא היה לאימותיהן אחים, והיו מיוצאי מצרים.

עד כאן הברייתא.

ודנה הגמרא: מאי משמע דהאי "לשמות מטות אבותם" ביוצאי מצרים כתיב?

דלמא, לשבטים קאמר לה, כלומר, נתחלקה

אלא למאן דאמר "לבאי הארץ נתחלקה ק"ח-א הארץ", מאי "לרב תרבו נחלתו", הלא אין לפרש, למי שהוא רב עכשיו תרבו נחלתו, ולמי שמועט עכשיו תמעטו נחלתו, דסברא היא, ולא צריכא קרא?

קשיא.

ועוד אמר ליה רב פפא לאביי: בשלמא למאן דאמר "ליוצאי מצרים", היינו דקא צווחן

147. לקמן (ק"ח-ב) יבואר המקור לדין זה.
148. סימני מימרות רב פפא לאביי שיובאו להלן: "לרב תרבה נחלתו", "קצוחן בנות צלפחד", "קא צווחן בני יוסף", "איכפול יהושע וכלב" (לקמן ק"ח-ב), "ויפלו חבלי מנשה" (שם), "קרא מאי קא חשיב" (שם, וק"ט-א).

146. ויש שפרשו דאיירי באדם אחד, שיצא ממצריים כשהיה מעל גיל שישים, ונכנס לארץ, [דאמרינן לקמן, לא נגזרה גזירה ביתר מבן שישים]. דהוי מיוצאי מצרים, ומבאי הארץ, ונוטל משום כך שני חלקים. ועיין ברשב"ם ותוספות.

דכתיב (יהושע יז, טו), "וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מדוע נתתה לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב עד אשר עד כה ברכני ה':

ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם בארץ הפרזי והרפאים כי אץ לך הר אפרים:".

ולמאן דאמר "ליוצאי מצרים", אתי שפיר, שמא בזמן יציאת מצרים היו מועטים, ונתרבו בכניסתם לארץ, ונמצאת נחלתם מועטת לפי מספר נפשותיהם.

אלא למאן דאמר "לבאי הארץ" מאי קא צווחי? הלא כולחו שקול חלק בארץ בזמן כניסתם⁽¹⁴⁹⁾?

ומתרצת הגמרא: **משום טפלים דהוו נפישו להו**. כלומר, היו ביניהם יתומים רבים שלא היו בני עשרים בכניסתם לארץ, ולא היה להם אב שנכנס לארץ ונטל חלק. ולא שום מוריש שיצא ממצרים שיטלו ממנו על ידי חזרה⁽¹⁵⁰⁾.

אמר אביי: שמע מינה, לא הוה חד דלא שקיל. [לא נמצא בכל ישראל אפילו יתום אחד שלא נטל חלק בארץ].

דאי סלקא דעתך הוה חד דלא שקיל, איבעי ליה למצווח כבנות צלפחד ובני יוסף.

וכי תימא, אכן היו יתומים שלא נטלו חלק

בנות צלפחד, "למה יגרע שם אבינו בתוך משפחתו", כלומר, מחלקו שזכה בארץ ישראל, "כי אין לו בן", שאם היה לו בן, היה יורש את חלקו.

אלא למאן דאמר "לבאי הארץ נחלקה הארץ", אמאי צווחי? הא ליתיה [צלפחד איננו מבאי הארץ] דלשקול חלק בארץ?

ואפילו אם היה לו בן לא היה נוטל כלום בשביל אביו, ואף בשביל עצמו לא היה נוטל אילו היה פחות מכן עשרים בכניסתו לארץ?

אלא צריך לומר, דמאן דאמר "לבאי הארץ נחלקה הארץ", סבר גם את דין "חזרה", כלומר, שמחזירים להוריהם כל מה שנטלו, וחוזרים ויורשים כמשפט. [כדברי רבי שמעון בן אלעזר דלעיל].

ואם כן, אף לצלפחד היה חלק בארץ, אם בני בניו של חפר היו נכנסים לארץ, ונוטלים חלק, ומחזירים אותו אל חפר זקינם, וחוזרים בני חפר ויורשים ממנו, וחולקים ביניהם בשוה. ונמצא צלפחד אף הוא נוטל חלק בארץ.

ולכן בנותיו, תבעו אף הן **ליטול בנכסי חפר אבי אביהן**, כדין בת הבן שיורשת עם האחים.

עוד מקשינן: **בשלמא למאן דאמר "ליוצאי מצרים", היינו דקא צווחי בני יוסף. כדלהלן:**

150. רשב"ם. וברבינו גרשום כתב, "משום טפלים דאית בהו טפי משאר שבטים, דכתיב

149. עיין במהרש"א, במה שדן בקושיית ה"גבורת ארי" בדברי הגמרא.

בארץ, וצוחו על כך, אך לא נכתבה צווחתם בתורה, כיון דרק מי שצווח ואהני [הועילה לו צווחתו] כתביה קרא, אך מי דצווח ולא אהני, לא כתביה קרא.

הא בני יוסף דצווחי ולא אהני, [ומה שאמר להם יהושע "אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם..", אין הכונה שנתן להם מנחלת שבט אחר, שהרי אין לו רשות לגזול מנחלת שבט אחר כלום, אלא איצטריך לדרשא, כדלקמן]. ובכל זאת כתבינהו קרא!

ומוכח, שמלבד בני יוסף, לא נמצא אף יתום שלא נטל חלק בארץ, אם על ידי עצמו, או על ידי אחד מאבותיו שהוריש לו חלק על ידי חזרה, כדלעיל.

ודחינן: לעולם יש לומר כדאמרינן לעיל, דמאן דצוח ולא אהני לא כתביה קרא.

ומה שהקשנו מבני יוסף שכתבם הכתוב, אף

על פי שלא הועילה להם צווחתם,

יש לומר, דהתם עצה טובה קא משמע לך, דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא. [צריך אדם להזהר מעין הרע]⁽¹⁵¹⁾

והיינו דקאמר להו יהושע. דכתיב, "ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה",

אמר להו, להוסיף לכם נחלה איני יכול, ברם, עיצה טובה יש לי אליכם, אם עם רב אתם לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע.

אמרו ליה: אנן מזרעא דיוסף, דלא שלטא ק"ח-ב ביה עינא בישא.

ומנלן: דכתיב (בראשית מט, כג), "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין",

ואמר רבי אבהו, אל תקרי "עלי עין", אלא

שימיתו מקצת מהאנשים.

ועיין עוד ברמב"ן עה"ת (ויקרא יח, ט).

אמנם הזהר (בראשית עמ' יז) כתב לייחס את היזק עין הרע לכחות העליונים המתלבשים על אדם רע, באמצעות ראיית עיניו, ועי"ז מגיע נזק לדבר שהביט בו.

ועיין בחזון איש (ליקוטים לדף יז סי' כא), "מסודות הבריאה כי האדם במחשבתו הוא מניע גורמים נסתרים בעולם המעשה, ומחשבתו הקלה תוכל לגרום להרס וחורבן של גשמים מוצקים. ... ומכל מקום הכל בידי שמים, וכל שלא נגזר עליו בדין שמים לאבדן, הדבר ניצל, אבל כשנגזר הדבר לאבד, מתגלגל הדבר לפעמים על ידי שימת עין תימהון על הדבר, ועי"ז הוא כלה. ... ויתכן דכל שהאדם במעלה יתירה, כל

"בן פורת יוסף", שהם פרים ורבים טפי, וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים, ודחיקי להו דוכתייהו".

151. בענין עין הרע, אם הוא ענין טבעי או שמימי: עיין באברבנאל (שמות, פרשת כי תשא) שעין הרע הוא ענין טבעי, ולא עונש שמימי.

ובעקידה (פרשת תזריע שער סא עמ' מא) כתב, נזק העין נמשך מרוע מזג המביט ומתכונתו הנשחתת, עד אשר יזיקו ניצוצי הבטתו כירבות וחיצים.

וברלב"ג (שמות, פרשת כי תשא) כתב, כח עין הרע הוא שיצא מעין האדם אדים אשר הטבע דוחה אותם החוצה, ואדים אלו הסאדים רעים המתאווים באדם, ובעת יציאתם מעינו יתכן